

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK KURUMSAL FARKINDALIK: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

INSTITUTIONAL AWARENESS ON PEOPLE WITH DISABILITIES: THE CASE OF BALIKESİR METROPOLITAN MUNICIPALITY

Filiz Tufan EMİNİ * & Çağlar Eren AYAZ **

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, TÜRKİYE,
E-mail: ftemini@comu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9040-0811>

** Lisansüstü Öğrenci, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, TÜRKİYE,
E-mail: ceayaz@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3248-6159>

Geliş Tarihi: 2 Şubat 2019; Kabul Tarihi: 20 Nisan 2019

Received: 2 February 2019; Accepted: 20 April 2019

ÖZET

Türkiye İstatistik Kurumunun 2011 yılı Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre, en az bir engeli olan nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 6,9'dur. Bu oran Balıkesir ilinde ise yüzde 8,5 olarak tespit edilmiştir. Nüfus içerisinde önemli bir bölümü oluşturan engelli bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve toplumsal yaşama katılımları, kentsel alanın engellilerin ihtiyaçlarına uyumlu bir biçimde düzenlenmesine bağlıdır. Toplu taşıma, yaya ulaşımı gibi hizmetlerin sunumu, engellilerin kullanımına uygun olarak ve güvenliklerini sağlayacak biçimde düzenlenmeli, sunulacak tüm hizmetlere engellilerin erişimi sağlanmalıdır. Kentsel alanda yapılacak bu düzenlemeler, belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Belediyelerin yıl içinde sunmuş olduğu hizmetler, yıllık faaliyet raporlarında gösterilmekte ve bu raporlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planının kapsadığı 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları, engellilere yönelik farkındalık bakımından incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Farkındalık, Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir.

ABSTRACT

According to the results of 2011 Population and Housing Survey of the Turkish Statistical Institute, the percentage of population with at least one disability is 6,9%. The ratio was identified as 8,5 in Balıkesir Province. People with disabilities has a large proportion within the population. Therefore, urban area must be arranged due to their needs to fulfill their daily expectations and to make sure their social participation. Delivery of services as public transport and pedestrians must be Bu çalışma 13-15 Aralık 2018 tarihlerinde Çanakkale/TÜRKİYE' de gerçekleşen "2. Uluslararası Rating Academy Kongresi: Farkındalık" temalı kongrede sunulmuş aynı isimli bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

organized suitably to secure them and they must have access to all services. Such regulations are civic actions. In Turkey, municipalities are required to make annual report and to publish them every year. In this study 2015, 2016 and 2017 annual reports of Balıkesir Metropolitan Municipality were examined in terms of awareness about people with disabilities.

Keywords: *Disabled, Awareness, Metropolitan Municipality, Balıkesir.*

1. GİRİŞ

Fiziksel, duyuşsal veya zihinsel eksikliklerinden dolayı toplumsal yaşama katılmayan veya kendinden beklenen görevleri yerine getiremeyen bireyler için engelli birey tanımlaması yapılmaktadır. Dünya nüfusunun azımsanmayacak bir oranını oluşturan engelli bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum, engelli bireylerin karşılaştıkları sorunların etkili ve kalıcı bir şekilde çözülmesi gereksinimini beraberinde getirmektedir.

Engelli kişilerin toplumsal hayatta yer bulamamaları, çoğunlukla sahip oldukları engelden değil, toplumsal inançlardan/tutumlardan veya çevresel ve fiziksel şartlardaki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla engelli bireyin topluma entegre olmasının önündeki engel kişinin eksikliğinden/farklılığından değil, toplumun zihinsel kalıplarından ve çevresel olanakların eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedendir ki bugün dünyada engelli bireyleri tanımlamak için "özürlü", "sakat" gibi terimler yerine "engelli" terimi kullanılmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde sayılan hakların devamı niteliğinde ele alınan Engelli Hakları, 9 Aralık 1975 tarihli Engelli Hakları Bildirisi ile tanımlanmış ve engelli kişilerin de beyannameden yer alan haklardan eşit şekilde yararlanmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla engelli bireylerin sosyal, ekonomik ve siyasal hayatta aktif olarak yer almalarının sağlanması, yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, eğitim, sağlık, ulaşım, istihdam gibi olanaklardan sorunsuz yararlanmalarının güvence altına alınması gerekmektedir. Bu nedenle kendilerine güvenlerinin sağlanması, sosyalleşmelerinin ve toplumsal hayata entegre olmalarının önünün açılması, fiziksel, duyuşsal veya zihinsel engellerinden kaynaklanan sorunların en aza indirilmesini sağlayıcı düzenlemeler yapılması ve politikalar geliştirilmesi, özel ihtiyaçlarının birebir iletişimle yerinde karşılanması gerekmektedir.

Söz konusu faaliyetlerin yerine getirilmesinde ve politikaların uygulanmasında, yerel yönetimlerin uygulamaları, ön plana çıkmaktadır. Vatandaşa en yakın hizmet birimleri şeklinde tanımlanan yerel yönetimler, faaliyetlerini yıllık bazda faaliyet raporları aracılığı ile halkın bilgisine sunmaktadırlar. Bu çalışmada, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik faaliyetleri, yıllık faaliyet raporları üzerinden değerlendirilmiş ve kurumun engelli farkındalığı açısından hangi konumda olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. ENGELLİ KAVRAMI

Engelli terimi, bireylerin karşı karşıya kaldığı noksanlığı, hareket limitini ve katılım/iştirak koşullarındaki sınırlılığı ifade eden kapsayıcı bir terimdir (Leonardi vd., 2006: 1220). Bu tanımda geçen noksanlık, vücut fonksiyonlarındaki veya vücut yapısındaki sorunları (örn. felç, körlük); hareket limiti, yürüme veya yemek yeme vs eylemlerde görülen hareket etme güçlüğünü; katılım/iştirak koşullarındaki sınırlılık ise hayatın herhangi bir alanında görülen dahil olma sorunlarını (örn. işe alımda veya toplu taşımada ayrımcılığa uğramak) içermektedir (WHO, 2011: 5).

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde engelli terimi, "engeli olan", "manialı", "vücutunda eksik veya kusuru olan" şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). 5378 sayılı Engelliler

Hakkında Kanun'a göre ise engelli terimi (md. 3), "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi" ifade etmektedir (www.mevzuat.gov.tr). Dolayısıyla engellilik halinin bireyin kendisinden beklenen aktiviteleri yerine getirmesini önlediği veya sınırladığı (Şahin ve Bekir, 2016: 768), bireyi diğer bireylerden farklılaştırdığı, toplumsal hayata katılımını veya uyumunu güçleştirdiği ve bu durum üzerinde tutumsal, çevresel vs. birtakım faktörlerin etkili olduğu söylenebilir (Hüseyinli vd., 2017: 139).

Engelli insanların hayatlarını iyileştirmeye yönelik ilerici politikalar ve programlar için bulgu sağlamak ve Mayıs 2008'de yürürlüğe giren Engellilerin Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin uygulanması kolaylaştırmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası Grubu ortaklaşa Dünya Engellilik Raporunu hazırlamıştır. Bu rapora göre, dünyada bir milyardan fazla insan herhangi bir tür engellilik ile yaşamakta, bu insanların yaklaşık 200 milyonu hayatlarını devam ettirme konusunda önemli zorluklar yaşamaktadır. Dünya çapında, engelli olmayan insanlara kıyasla engelli insanlar daha kötü sağlık durumuna, daha düşük eğitim başarısı ve iktisadi katılıma ve daha yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Birçok insanın varlığına alıştığı sağlık, eğitim, istihdam, ulaşım ve bilgi edinme gibi hizmetlere erişimde engelli insanlar bariyerlerle karşılaşmaktadır. Bu durum, engellilik, yaygınlığı artan bir konu olduğu için ilerleyen yıllarda daha da büyük bir kaygı konusu haline gelecektir (DSÖ, 2011: v).

Türkiye'de, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre; görme, duyma, konuşma, yürüme, merdiven çıkma veya inme, bir şey taşıma veya tutma ve yaşitlarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama veya dikkatini toplama fonksiyonlarından en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını belirten birey sayısı 4 milyon 882 bin 841'dir. Diğer bir ifadeyle 2011 yılında toplam nüfusun %6,6'sının en az bir engeli vardır (TUİK, 2015).

3. ENGELLİ FARKINDALIĞI

Engellilere sunulan eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal güvence ve istihdam olanakları, günlük yaşamla baş edebilmeyi ve toplumsal yaşamda var olmayı kolaylaştırmaktadır. Gelişmiş toplumlarda hem bireysel duyarlılıklar hem de engelli bireylere sunulan sosyal imkânlarla birlikte farkındalığın arttığı görülmektedir (Baykan vd., 2018 : 52).

Engelliliğe ilişkin tıbbi model, insan bedenini işleyen bir mekanizma olarak ele alır ve buna dayanarak bedenleri normal/anormal olarak sınıflandırır. Toplumsal ve mekânsal ilişkileri dikkate almaz. Tıbbi model yeti yitimli bedeni olan bireyin mekânsal ve toplumsal ilişkilerde dezavantajlı olmasının nedeni olarak bireyin bedenindeki yeti yitimini görür. Sosyal model ise engelliliği, engeli olan bireylerin faaliyetlerinin toplumsal engeller dikilerek toplumsal düzenlemelerin sonucunda sınırlandırıldığını söyler. Engelli bireyin toplumsal hayata dahil olmasının baş koşulu öncelikle zihniyet değişikliğidir (Önver, 2014: 45). Engelli bireyler açısından dezavantaj yaratan durum, fiziksel sınırlılığın olması değil, bunları telafi edecek destek sistemlerinden yoksun kalmaktır. Bu anlamda engelleri yaratan, toplumsal düzendir (Ertürk vd., 2014: 378). Dolayısıyla, engelli bireylerin toplumsal süreçlere katılımı ve sosyalleşebilmesi için çevresel birtakım düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bunun için gerekli alanlarda ilgili kamu politikalarının hayata geçirilmesi, hizmet sunum sistemlerinin ve hizmet sağlama konusundaki kuralların düzenlenmesi, bu alanlardaki sorun ve engellerin ortadan kaldırılması önem taşımaktadır (Smith, 2000: 80).

Kentlerin, engelli bireyleri de kapsayacak şekilde inşa edilmesi, düzenlenmesi gündelik yaşamda dolayısıyla mekân politikasında değişiklik anlamına gelir. Engelli bireyler için kentsel mekânın erişilebilir olması, ulaşımın sağlanması tek başına yeterli olmasa da öncelikli ve önemli konuların başında gelmektedir. Tüm yönleri ile mekânda fiziksel erişebilirlik tek başına gerçekleşebilecek bir durum değildir. Erişebilirliğin sağlanması, beraberinde engellilerin

kentsel mekândaki gündelik hayata dâhil olabilmelerinin koşullarının sağlanması ile birlikte gelişmelidir. Mekânsal tasarım ve değişim gerçekleştirilirken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta; sadece erişilebilirlik açısından değil, engelli bireyin tüm bireyler gibi diğer temel ihtiyaçlarının da farkında olunarak bu düzenlemelerin yapılmasıdır (Önver, 2014: 42-43).

Her ne kadar sadece kentsel mekânın erişilebilir olması engelli bedenlerin sakatlanmaması, açısından yeterli olmasa da sorunların görünürlülüğünü sağlama ve toplumsal görünürlük kazanma açısından önemlidir. Fiziksel ve ruhsal işlevlerdeki bozukluklar ile bunların davranış yeteneği üzerinde yarattığı sınırlılıklar, bireyi toplumdan uzaklaştırır. Toplumsal destek sistemlerinin yetersizliği, toplumun dışlayıcı tutum ve davranışları da engelli bireyin topluma eşit bireyler olarak katılmasını önler. Kentsel mekânın erişilebilir olması, bu türden bir dışlanmayı da önler ve böylece engelli bireyler kentsel hayata katılabilir hale gelebilirler (Önver, 2014: 43; Subaşıoğlu, 2008: 401).

4. BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNDE ENGELLİ FARKINDALIĞI ARAŞTIRMASI

Çalışmanın alan araştırmasına dayanan bu kısımda, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinde engelli bireylere yönelik kurumsal farkındalık düzeyi, kurumun 2015, 2016 ve 2017 yılına ait faaliyet raporları bağlamında ortaya konmaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu çalışmanın dayanağını oluşturan sosyal modele göre, engellilik, bireyin bedenindeki sorunlardan değil, toplumsal ve mekansal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla engelli bireylerin kamusal mal ve hizmetlere erişiminin sağlanması ve bu alandaki engellerin ortadan kaldırılması önem taşımaktadır. Bu konuda yerel yönetimlerin ayrıcalıklı bir payının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Yerel yönetim birimleri tarafından bu alanda hayata geçirilen politikalar, kurumların engelli farkındalığı açısından hangi noktada olduğunun da bir göstergesidir. Bu çalışmanın amacı, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engelli farkındalığı konusunda hangi konumda olduğunun yıllık faaliyet raporları aracılığı ile tespit edilmesidir.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

Çalışma, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin 2015, 2016 ve 2017 yılına ait faaliyet raporlarından toplanan verilere dayanmaktadır. Faaliyet raporlarına kurumun web sitesi aracılığı ile ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamında, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planına bağlı olarak oluşturulan faaliyet raporları, engelli bireylere yönelik hizmetler bakımından incelenmiştir. Güncel stratejik plan 2015-2019 yıllarını kapsamakta olup, bu plan döneminde hazırlanmış olan 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin web sayfasından indirilerek analiz edilmiştir. Faaliyet raporları içerisinde “engelli” sözcüğü taranarak, engelli bireylere yönelik belirlenen stratejik hedefler ve bu hedeflerin gerçekleşme düzeyleri ile engelli bireylere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler araştırılmış, sunulan hizmetler çerçevesinde Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engelli bireylere yönelik farkındalık düzeyi incelenmiştir.

7. BULGULAR

Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında, engelli bireylere yönelik stratejik hedefler, bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla belirlenen faaliyetler ve bu faaliyetlere ilişkin performans göstergeleri belirlenmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin “Kültür ve Sosyal İşler” (Stratejik Alan 11) alanında belirlemiş olduğu ilk amaç, “Katılımcılığı esas alarak Balıkesir’i kültürel ve sportif cazibe merkezi yapmak ve kentin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak” (Amaç 1) şeklinde ifade

edilmiştir. Bu amaç çerçevesinde belirlenen hedeflerden biri ise, “Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” (Hedef2) şeklinde belirtilmiştir. Belirlenen bu hedef çerçevesinde gerçekleştirilecek olan 3 farklı faaliyet gösterilmiş olup, bunlar “Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” (Faaliyet 1), “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” (Faaliyet 2), “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” (Faaliyet 3) şeklinde sayılmıştır. Faaliyet 1 olarak belirlenen “Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1), organizasyon sayısı olarak belirlenmiştir. Buna göre, stratejik planın kapsadığı her yıl için bir adet organizasyon düzenlenmesi öngörülmüştür. Faaliyet 2 olarak belirlenen “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1) ise, bu listenin tamamlanma yüzdesi olarak belirlenmiştir. Gösterge, planın kapsadığı tüm yıllar için %20 olarak belirlenmiştir. Faaliyet 3 olarak belirlenen “engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” faaliyetinin performans göstergesi (Performans Göstergesi 1) ise, proje sayısıdır. Bu faaliyet için de, planın kapsadığı her yıl için 1 adet proje üretilmesi öngörülmüştür.

Ulaşım ve Raylı Sistemler alanında da (Stratejik Alan 14) engelli sözcüğü yer almaktadır. Bu alanda belirlenmiş olan ilk amaç (Amaç 1), “Vatandaşlarımızın ulaşmak istedikleri yerlere sağlıklı, güvenli ve konforlu bir şekilde ulaşmalarını sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu amaç kapsamındaki hedeflerden biri de “Şehir içi ulaşımı geliştirmek” olarak belirlenmiştir (Hedef 5). Bu hedefe yönelik olarak belirlenmiş olan iki faaliyetten biri engelli bireyler ile ilgili olup “Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” (Faaliyet 2) olarak ifade edilmiştir. Bu faaliyetin performans göstergesi, “Bu konuda gelen talep ve şikayetlerin çözüm oranı” (Performans Göstergesi 1) olarak belirlenmiştir.

2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik plan çerçevesinde, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları da hazırlanmış ve bu raporlar kapsamında, stratejik planda belirlenmiş olan amaç, hedef ve faaliyetlerin gerçekleşme düzeyleri, performans göstergeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca yıl içinde gerçekleştirilmiş olan faaliyetlere ilişkin bilgiler de, yıllık faaliyet raporları içerisinde yer almaktadır.

7.1. 2015 Yılı Faaliyet Raporu

Stratejik plan döneminin kapsadığı ilk yıl olan 2015 yılının performans programında, engelli bireylere yönelik hizmetlere, ilk olarak Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı faaliyetleri arasında rastlanmaktadır. Daire Başkanlığı tarafından Engelliler Haftası Etkinlik Yemeği, Engelliler Haftası Konseri, Engelliler ve Aileleri İftar Yemeği ve Engelsiz Düşler Sergisi ve Akülü-Tekerlekli Sandalye Dağıtımı adları altında 4 farklı etkinlik gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Daire Başkanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından, 434 kişiye “yaşlı, aceze ve engelli ziyaretleri” gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

“Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” şeklinde ifade edilmiş olan stratejik hedef ile ilişkilendirilmiş olan Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığının performans sonuçları tablosunda; bu stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi adına belirlenmiş olan faaliyetlerin tamamının yerine getirildiği gösterilmiştir. Tabloya göre; “engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyeti için 2015 yılı hedefi 1 organizasyon olarak belirlenmiş, yıl içinde 6 organizasyon düzenlenmiştir. “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” olarak ifade edilmiş olan faaliyetin 2015 yılı için

belirlenmiş olan performans hedefi, bu listenin %20'sinin tamamlanması olarak belirlenmiş ve tabloya göre bu hedef tam olarak gerçekleştirilmiştir. “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” olarak ifade edilen faaliyet çerçevesinde 2015 yılı için 1 proje gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, tabloya göre 3 proje gerçekleştirilmiştir. Tablo verilerine göre hedeflerin tamamına ulaşıldığı, hatta fazlasının gerçekleştirildiği gösterilmekle birlikte, bu sayısal veriler haricinde herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Tabloya göre engelli vatandaşların katılımı ile 6 organizasyon düzenlendiği belirtilmiş, ancak yalnızca 4 organizasyona ilişkin bilgiler faaliyet raporunda yer almıştır. Balıkesir’de yaşayan engelli bireylerin listesinin hedeflenen %20 oranında tamamlandığı belirtilmekte, ancak bu listeye veya listenin hazırlanma sürecine ilişkin herhangi bir bilgiye de yer verilmemektedir. 2015 yılı faaliyet raporunda, engelli dernekleri ile işbirliği yapılarak üretildiği belirtilen 3 projeye ilişkin herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır.

2015 yılı faaliyet raporunda engellilere ilişkin sunulan hizmetlere yer verilmiş olan bir başka bölüm ise, Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Daire Başkanlığı faaliyetlerinin yer aldığı kısımdır. Bu bölümde, Ulaşım Planlama Şube Müdürlüğü tarafından Pamukkale Üniversitesine Toplu Taşıma Ana Planı hazırlatıldığı, bu proje kapsamında engelli bireylerin biniş ve inişlerine uygun olarak toplu taşıma araçlarının yenilenmesi çalışmalarına başlandığı belirtilmiştir. Faaliyet raporu verilerine göre bu kapsamda Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü tarafından 19 adet otobüs alınmıştır. Daire Başkanlığının performans tablosunda ise, “Şehir içi ulaşımını geliştirmek” hedefi çerçevesinde “Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” şeklinde ifade edilen faaliyet kapsamında gelen talep ve şikayetlerin %85 oranında çözüldüğü, bu oranın 2015 yılı için %80 olarak hedeflendiği gösterilmektedir.

Faaliyet raporunda, Büyükşehir Belediye Meclisi kararları ve komisyon raporlarının dağılımına da yer verilmiştir. Verilere göre mecliste kabul edilen 639 karar, komisyonlar tarafından hazırlanan 596 rapor bulunmaktadır. Plan ve Bütçe Komisyonu ile Sosyal Hizmetler, Engelliler ve Halkla İlişkiler Komisyonu aracılığıyla meclis gündemine yalnızca 1 gündem maddesi gelmiş ve bu madde kabul edilmiştir. Kabul edilen bu meclis kararının içeriğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamakta olup, kararın engelli bireyler ile ilgisi olup olmadığı bilinmemektedir.

Faaliyet raporu içerisinde, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin doğrudan veya dolaylı olarak sermayedar olduğu şirketlere ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Bu şirketlerden biri olan Fırıntaş Terminal Turizm Ulaşım Gıda San. Tic. A.Ş. tarafından, Engelsiz Yaşam Parkının işletilmeye başlandığı belirtilmiştir. Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. faaliyetleri arasında ise, engelli uyumlu yeni araçların alındığı belirtilmiştir.

7.2. 2016 Yılı Faaliyet Raporu

2016 yılı faaliyet raporuna göre, engelli bireylere yönelik gerçekleştirilen hizmetlerden biri, Fen İşleri Daire Başkanlığı tarafından sunulmuş olup, Daire Başkanlığı tarafından Ovaköy Hayvan Barınağı, engelli bireyler için uygun hale getirilmiştir. Bunun yanı sıra, bir üst geçit için engelli asansörü yapımının devam ettiği belirtilmiştir.

Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından, Balıkesir genelinde engelli bireylere medikal yardımlar yapılmıştır. Faaliyet raporu verilerine göre 2016 yılı içerisinde 35 adet tekerlekli sandalye, 98 adet akülü sandalye, 8 adet özellikli sandalye, 30 adet beyaz baston, 59 adet üç tekerlekli motor dağıtımı yapılmıştır. Aynı daire başkanlığı tarafından 264 engelli birey/aile 2016 yılı içerisinde ziyaret edilmiştir. Bunların yanı sıra; Dünya Engelliler Dalış Rekortmeni Ufuk Koçak ile Karıncanın Gözü Semineri, 2. Geleneksel Engelliler Şenliği-59 adet akülü tekerlekli araç dağıtımı, engelli vatandaşlar ve aileleri için iftar programı, Dünya Engelliler Günü Münasebeti ile Müzik Programı adları altında 4 farklı etkinlik düzenlendiği belirtilmiştir.

Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı tarafından, terminallerin engelli vatandaşların kullanımına uygun hale getirildiği belirtilmiş, ancak çalışmalara ilişkin detaylı bilgi verilmemiştir. Bunun yanı sıra engelli bireylerin kullanımına uygun 43 adet yeni otobüs alındığı bilgisine de faaliyet raporunda yer verilmiştir. Büyükşehir Belediyesi hizmet alanı içindeki ilçelerde yapılan çalışmalar çerçevesinde Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerindeki terminallerin engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirildiği belirtilmiştir.

Zabıta Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan alt birimler arasında, Engelli Hakları Zabıta Komiserliğinin mevcut olduğu, faaliyet raporunda belirtilmiştir.

Belediye şirketleri arasında yer alan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından Gönen ve Edremit ilçelerinde engelli uyumlu yeni toplu taşıma araçlarının alındığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, şirket tarafından 2016 yılı içerisinde engelli bireylere 3.919 adet ücretsiz ulaşım kartı verildiği belirtilmiştir.

Stratejik Planda belirlenen amaç, hedef ve faaliyetler ile bunlara ilişkin performans göstergeleri arasında engelli bireylere ilişkin hedefler olmasına karşın, 2016 yılı faaliyet raporu içerisinde bunlara ilişkin gerçekleşme düzeylerine yer verilmemiştir.

7.3. 2017 Yılı Faaliyet Raporu

2017 yılı faaliyet raporunda, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı tarafından 42 adet medikal malzeme, 53 adet tekerlekli sandalye, 3 adet akülü sandalye, 16 adet akülü motor ve 6 adet hasta yatağı dağıtımının gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Aynı Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen projeler arasında ise, Hizmette Engel Yok adlı projenin yer aldığı belirtilerek, projeye ilişkin detaylara yer verilmiştir. Projenin amacı “Amacı, özel gereksinim sahibi kişilerin bağımsızlığını en üst seviyeye ulaştırmak, günlük yaşam şartlarını en az etkileyecek şekilde hastalığın ve yetersizliğin etkilerini en aza indirmek, bağımsızlığını en üst seviyeye ulaştırmak, sınırlılıklarına rağmen toplumsal yaşama katılımlarının sağlanmasını hedeflemek. Hedef kitleye yaşadıkları ortamda sağlık hizmeti verilmesi ile tespit edilen ihtiyaçlarının karşılanarak yaşam alanlarının ve sosyal koşullarının sürdürülebilir bir yaşama kavuşmasını sağlamak, yalnız olmadıklarını hissettirmek, aynı zamanda yaşam kalitesini yükseltmek, bu ailelerin istek ve taleplerini karşılamak amaçlanmaktadır.” şeklinde ifade edilmiştir. Daire Başkanlığının bir başka projesi olan “Kalbe Dokunan Eller” projesi çerçevesinde 284 engelli birey/aile ziyaret edilmiştir. Daire Başkanlığına bağlı Gençlik ve Spor Şube Müdürlüğü tarafından Cumhurbaşkanlığı himayesinde ülke genelinde gerçekleştirilen “Aşmak İçin Hareket” etkinliği çerçevesinde, Balıkesir’in 10 ilçesinden 545 engelli sporcunun katıldığı “Özel Sporcular Balıkesir” programı düzenlenmiştir. Aynı Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Yaza Merhaba Haydi Spora” etkinliği çerçevesinde “5-18 yaş aralığındaki engelli ve tüm öğrencilerin” katılımıyla 21 ayrı spor branşında kursların düzenlendiği belirtilmiştir.

Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen faaliyetler arasında, engelsiz taksi hizmeti vermeye başladığı, terminallerin engelli vatandaşların kullanımına uygun hale getirildiği, engelli bireylerin kullanımına uygun 44 yeni otobüs alımının gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bunların yanı sıra; Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerinde terminallerin engelli bireylerin kullanımına elverişli hale getirildiği belirtilmiştir.

Zabıta Dairesi Başkanlığı tarafından, “yaşlı ve engelli vatandaşlara zabıta ekiplerince yardımcı olunduğu” belirtilmiştir.

“Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” şeklinde ifade edilmiş olan stratejik hedef ile ilişkilendirilmiş olan Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığının performans sonuçları tablosunda; bu stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesi adına belirlenmiş olan faaliyetlerin tamamının yerine getirildiği gösterilmiştir. Tabloya göre; “engelli

vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek” faaliyeti için 2017 yılı hedefi 1 organizasyon olarak belirlenmiş, yıl içinde 1 organizasyon düzenlenmiştir. “Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” olarak ifade edilmiş olan faaliyetin 2017 yılı için belirlenmiş olan performans hedefi, bu listenin %20’sinin tamamlanması olarak belirlenmiş ve tabloya göre bu hedef tam olarak gerçekleştirilmiştir. “Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” olarak ifade edilen faaliyet çerçevesinde 2017 yılı için 1 proje gerçekleştirilmesi hedeflenmiş, tabloya göre 3 proje gerçekleştirilmiştir.

Belediye şirketleri arasında yer alan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından Gönen ilçesinde 4 adet ve Manyas-Gönen güzergahında 4 adet engelli uyumlu yeni toplu taşıma araçlarının alındığı belirtilmiştir. Aynı zamanda, şirket tarafından 2017 yılı içerisinde engelli bireylere 3.400 adet ücretsiz ulaşım kartı verildiği belirtilmiştir.

8. SONUÇ

Engelli bireylerin toplumsal süreçlere katılımı ve sosyalleşebilmesi için, çevresel birtakım düzenlemelerin yapılması gereklidir. Bu düzenlemeler, gerek yetki ve görevleri bakımından, gerek halka en yakın yönetim birimleri olmalarından dolayı yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Kentlerin fiziki çevresinin şekillendirilmesinde ve altyapı hizmetlerinin sunulmasında, yerel yönetimler önemli bir işleve sahiptir. Ayrıca mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, yerel yönetim birimlerine engelli bireyler ile ilgili görevler de verilmiştir.

Bir yerel yönetim birimi olarak, büyükşehir belediyelerine kanunlar ile çeşitli görevler verilmiştir. Büyükşehir belediyelerine engelli bireyler ile ilgili olarak verilmiş görevlerden biri, engelli hizmet birimi kurulmasıdır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1. Maddesi, büyükşehir belediyelerinde bir engelli hizmet birimi kurulmasını öngörmektedir. Ancak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin organizasyon şeması ve web sayfasında yer alan birimler incelendiğinde, böyle bir birimin bulunmadığı tespit edilmiştir. Kanuni zorunluluğa rağmen, engelli bireylere yönelik birçok faaliyeti yürütmekle görevli olan bu birim, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmamıştır.

5216 sayılı Kanunda engelli bireylere yönelik sayılan diğer görevler ise, genellikle sosyal hizmetlere ilişkindir. Kanun ile büyükşehir belediyeleri, “engellilere ... yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak...” ile görevlendirilmiştir. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları incelendiğinde, bu görev çerçevesinde faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Stratejik planda belirlenen stratejik hedeflerden biri, “Engelli vatandaşların kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” olarak belirlenmiş, bu hedef çerçevesinde organizasyonlar düzenlemek, engelli veritabanı oluşturarak engelli bireyleri organizasyonlara davet etmek ve engelli bireylere yönelik projeler üretmek gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Kültürel faaliyetler, engelli bireylerin toplum ile bütünleşmesini sağlamak açısından önemlidir. Bu çerçevede belediyelerin rol üstlenmesi ve buna stratejik planlarında yer vermeleri de olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin belirlemiş olduğu stratejik hedefler ve bu hedeflere yönelik faaliyetlere bakıldığında, bunların kısmen yüzeysel kaldığı söylenebilir. Öncelikle hedef, engelli bireylerin toplum ile bütünleşmelerini veya kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelmelerini sağlamak değil, kendilerini hayatın içinde “hissetmelerini” sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Faaliyetler de yine bu şekilde belirlenmiş, engelli bireylerin katıldığı konser, sergi, yemek vb. etkinlikler düzenlenmiş veya engelli bireylere yönelik ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

Kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi gerekliliği mevcut olmakla birlikte, bu faaliyetler tek başına yeterli değildir. Engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmaları ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelmeleri, kentsel düzenlemenin bu koşullara uygun şekilde yapılmasına bağlıdır. Engelli bireylerin en çok zorlandığı yerler olan kent merkezlerinde kent içi ulaşım, engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmelidir. Bu çerçevede yollar, kavşaklar, kaldırımlar, parklar, toplu taşıma araçları gibi alanlarda yapılacak düzenlemeler, engelli bireylerin erişebilirliğini sağlamayı amaçlamalıdır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planında yer alan şehir içi ulaşımı geliştirme hedefi çerçevesinde belirlenen faaliyetlerden biri, “yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu faaliyetin performans göstergesi ise, bu konuda gelen talep ve şikayetlerin çözüm oranları üzerinden belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, faaliyet raporlarında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan Balıkesir Toplu Taşıma A.Ş. tarafından engelli bireylerin kullanımına uygun muhtelif sayıda toplu taşıma aracının alındığı bilgisine de yer verilmiştir.

Engelli bireylerin şehir içi ulaşımının kolaylaştırılması hedefinin stratejik planda yer alması da yine olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu faaliyetin performans göstergesi, gelen talep ve şikayetlerin çözümüne bağlı olarak belirlenmiştir. Bu durum, engelli bireylerin şehir içindeki ulaşımının kolaylaştırılabilmesi için, öncelikle bu yönde bir talep veya şikayet gelmesi gerektiğini göstermektedir. Bir başka ifadeyle, engelli bireylerin kent içi ulaşımının kolaylaşabilmesi, öncelikle kent içi ulaşımında engellerle karşılaşmalarına ve ardından bu konuda bir talep veya şikayette bulunmalarına bağlıdır.

Faaliyet raporları stratejik plan çerçevesinde düzenlenmiş olduğundan, raporlar içerisinde, yıl boyunca bu plan çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlere ve belirlenmiş hedeflere ulaşım düzeylerine yer verilmektedir. Bunun yanı sıra belediyeler tarafından yıl içinde sunulan çeşitli hizmetler de faaliyet raporlarında yer almaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planının kapsadığı 2015-2019 yılları arasında, 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları hazırlanarak web sitesinde yayımlanmıştır. Faaliyet raporları incelendiğinde, stratejik plan ile engelli bireylere yönelik belirlenen hedeflerin tamamına ulaşıldığı, hatta bazı faaliyetlerde, hedeflenen düzeyin üzerine çıkıldığı görülmektedir; ancak faaliyet raporlarında bu faaliyetlerin birçoğuna ilişkin bilgilere yer verilmemiştir. Faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda tespit edilen bir başka konu ise, aynı faaliyetlerin farklı yılların faaliyet raporlarında da yer almasıdır. Burhaniye, Edremit, Gönen ve Karesi ilçelerindeki terminallerin engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirildiğine ilişkin bilgiler, 2016 yılı faaliyet raporunda yer aldığı gibi, 2017 yılı faaliyet raporunda da aynı bilgilere yer verilmiştir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2015, 2016 ve 2017 yılları faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda, engelli bireylere yönelik stratejik hedef, amaç ve faaliyetlerin, engelli bireylerin toplumsal yaşama adaptasyon ve entegrasyonlarını sağlamakta yetersiz kaldıkları, genellikle çeşitli kültürel faaliyetlerin ve ziyaretlerin gerçekleştirilmesiyle yetinildiği görülmüştür. Stratejik amaç ve hedefler haricinde gerçekleştirilen faaliyetler de faaliyet raporlarında yer almış olup, bu faaliyetler de medikal malzeme dağıtımı ve zabıta birimleri tarafından engelli bireylere “yardımcı olunması” şeklinde sıralanmıştır. Toplu taşıma araçları ve terminal binalarının engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmesi, engelli bireylerin erişebilirliği açısından olumlu bir durum olmakla birlikte, engelli bireylerin yaya olarak kent içi ulaşımını sağlamaya yönelik herhangi bir faaliyetin gerçekleştirilmediği görülmektedir. Katılımcı bir anlayış çerçevesinde hazırlanması gereken stratejik planda, hazırlık sürecine herhangi bir engelli birey veya sivil toplum kuruluşunun katılmadığı, bu durumun bir sonucu olarak engelli bireylerin kentsel alanda yaşadığı zorlukların tam olarak anlaşılmadığı ve dolayısıyla kent ve toplumla bütünleşmeleri yönünde etkin ve etkili adımların atılmadığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- BAYKAN, Zeynep, NAÇAR, Melis, ŞENOL, Vesile, ÇETİNKAYA, Fevziye (2018), Erciyes Üniversitesi Akademik Personelinde Engellilik Farkındalığı, Mersin Univ. Sağlık Bilim Derg., 11(1), ss. 50-61.
- Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi: 16.08.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26261
- DSÖ (2011), Dünya Engellilik Raporu Yönetici Özeti, <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- ERTÜRK, Korhan Levent, ŞİMŞEK, A. Aslı, SONGÜR, Damla Gülseren, ŞENGÜL, Gökhan (2014), Türkiye’de Engelli Farkındalığı ve Engelli Bireylerin Adalete Web Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Değerlendirme, Bilgi Dünyası, 15(2), ss. 375-395.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5be01855df7195.85652684, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- HÜSEYİNLİ, Namık, Göçmen, Selvi, Nasibov, Davud (2017), Çalışma Hayatında Engelli Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Engellilerin Haklara İlişkin Farkındalıkları, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(6), ss. 138-152.
- LEONARDI, Matilde, Birkenbach, Jerome, Üstün, Tefik Bedirhan, Kostanjsek, Nenad, Chatterji, Somnath (2006), The Definition of Disability: What Is in a Name?, The Lancet 368(9543), ss.1219-21.
- ÖNVER, Makbule Şiriner (2014), Yeti Yitimli Bireyleri Sakatlayan Kentsel Mekânlar, Toplum ve Sosyal Hizmet, 25(2), ss. 37-60.
- SMITH, Richard D. (2000), Promoting the Health of People with Physical Disabilities: A Discussion of the Financing and Organization of Public Health Services in Australia, Health Promotion International, 15(1), ss. 79–86.
- SUBAŞIOĞLU, Fatoş (2008), Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri’nin “Engellilik Farkındalığı” Üzerine Bir Araştırma, Bilgi Dünyası, 9(2), ss.399-430.
- ŞAHİN, Hande, BEKİR, Hatice (2016), Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, ss. 767-779.
- TUİK (2015), Haber Bülteni, Sayı: 18617, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>, Erişim tarihi: 05.11.2018.
- WHO (2011), World Report on Disability, World Health Organization, Malta.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, Erişim tarihi: 05.11.2018